

Giải pháp nâng cao năng lực dịch viết cho sinh viên ngành Ngôn ngữ Trung Quốc tại Trường Đại học Hải Phòng

Đồng Thị Sinh

TS. Trường Đại học Hải Phòng

Received: 18/9/2024; Accepted: 23/9/2024; Published: 25/9/2024

Abstract: In the context of globalization, written translation is not only a language skill but also a crucial tool that enables students to communicate and work effectively in an international environment. However, the current written translation proficiency of Chinese Language students at Hai Phong University still faces many limitations. In this article, the author primarily points out the difficulties that students encounter during the translation process and proposes solutions to enhance their written translation skills.

Keywords: Written translation proficiency; difficulties; solutions

1. Đặt vấn đề

Dịch viết đóng vai trò quan trọng trong thời đại toàn cầu hóa, giúp truyền tải thông tin chính xác và chi tiết giữa các quốc gia và nền văn hóa. Đối với sinh viên (SV) ngành Ngôn ngữ Trung Quốc, đặc biệt tại Trường Đại học Hải Phòng, dịch viết (DV) không chỉ giúp họ nắm vững ngôn ngữ mà còn mở rộng hiểu biết về văn hóa, kinh tế và xã hội của cả Việt Nam và Trung Quốc. Tuy nhiên, nhiều SV gặp khó khăn trong việc nắm vững các nguyên tắc dịch thuật, kỹ năng sử dụng công nghệ và thiếu cơ hội thực hành thực tế. Do đó, nghiên cứu và đề xuất giải pháp nhằm nâng cao năng lực DV cho SV là rất cần thiết. Bài viết này, tác giả chỉ ra những khó khăn và đưa ra giải pháp để khắc phục các hạn chế trong quá trình DV.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm về dịch thuật, dịch viết và năng lực dịch viết

Dịch thuật là hoạt động dùng một ngôn ngữ này để biểu đạt một cách đầy đủ và chuẩn xác nội dung ý nghĩa của lời nói hoặc văn bản ở một ngôn ngữ khác. (越汉翻译教程, 2004)

Mục tiêu chính của dịch thuật là giúp người đọc hoặc người nghe hiểu được thông tin từ một ngôn ngữ mà họ không thông thạo. Dịch thuật không chỉ đơn thuần là việc chuyển đổi từ ngữ, mà còn phải cân nhắc đến các yếu tố văn hóa, phong cách, và ngữ cảnh của cả ngôn ngữ nguồn và ngôn ngữ đích để đảm bảo tính chính xác và dễ hiểu.

Dịch thuật có nhiều dạng khác nhau, trong đó nếu căn cứ vào hình thức thể hiện thì có thể chia thành hai loại chính: dịch viết và dịch nói.

Dịch viết là quá trình chuyển đổi nội dung từ một văn bản gốc được viết bằng ngôn ngữ này sang một

văn bản tương ứng ở ngôn ngữ khác. Mục tiêu của DV là truyền tải chính xác ý nghĩa, thông điệp và sắc thái của văn bản gốc mà không làm mất đi bản chất của nó. Người DV phải đảm bảo rằng bản dịch không chỉ đúng về mặt ngữ pháp và từ vựng mà còn phù hợp về phong cách và ngữ cảnh văn hóa.

Năng lực dịch thuật là một tập hợp các yếu tố phức tạp và đa chiều. Các yếu tố cấu thành năng lực dịch thuật bao gồm kiến thức ngôn ngữ, KN dịch, hiểu biết văn hóa, khả năng xử lý ngữ cảnh và khả năng sử dụng công nghệ hỗ trợ dịch thuật.

2.2. Khó khăn thường gặp của sinh viên trong quá trình dịch viết

Thông qua việc khảo sát ý kiến của SV về những khó khăn trong quá trình dịch viết cũng như xét từ kinh nghiệm thực tế giảng dạy dịch viết, tác giả có thể tổng kết lại một số những khó khăn chính như sau:

Thứ nhất, hạn chế về kiến thức ngôn ngữ của bản thân SV. Nhiều SV thiếu nền tảng kiến thức ngôn ngữ, sự hạn chế về từ vựng và ngữ pháp khiến cho SV không thể truyền tải ý nghĩa của văn bản gốc sang ngôn ngữ đích. Bên cạnh đó, sự khác biệt về đặc điểm hai ngôn ngữ Việt - Trung cũng gây ra khó khăn nhất định cho SV trong quá trình dịch. Nhiều SV chưa nắm chắc được trật tự câu và thành phần câu cũng như kết cấu ngữ pháp, dẫn đến khó khăn trong quá trình dịch. Đồng thời thiếu từ vựng chuyên ngành và kiến thức chuyên ngành: Trong các tài liệu chuyên ngành, SV thường gặp khó khăn trong việc dịch các từ vựng kỹ thuật hoặc chuyên ngành mà họ chưa quen thuộc. Điều này có thể dẫn đến việc sử dụng từ ngữ không chính xác hoặc thiếu chuyên nghiệp.

Thứ hai, hiểu sai hoặc không nắm rõ ngữ cảnh: Khi dịch, ngữ cảnh đóng vai trò quan trọng để đảm

bảo tính chính xác và hợp lý của bản dịch. SV có thể gặp khó khăn trong việc hiểu đúng ngữ cảnh hoặc không nắm rõ các yếu tố văn hóa, từ đó dẫn đến dịch sai hoặc dịch không tự nhiên. Đặc biệt là đối với dịch thành ngữ, tục ngữ hoặc những tiếng lóng.

Ví dụ như: 最近他经常开夜车。Câu này nếu không nắm rõ ngữ cảnh thì thường sẽ dịch thành “gần đây anh ta thường xuyên lái xe đêm.” Nhưng cách dịch đúng của câu này là “Gần đây anh ta thường xuyên tăng ca.”

Hoặc “我被炒鱿鱼了。” “tôi bị xào mực rồi” nhưng ý nghĩa của câu này khi dịch đúng phải là “Tôi bị đuổi việc rồi”.

Chính vì vậy, khi hiểu sai và không nắm rõ ngữ cảnh cũng là một trong những khó khăn lớn của SV khi dịch hai chiều Việt - Trung.

Thứ ba, chưa nắm vững lý thuyết dịch và các kỹ năng dịch thuật cơ bản. Sinh viên thường gặp khó khăn do chưa nắm vững lý thuyết dịch và các kỹ năng dịch thuật cơ bản, đặc biệt là người mới học. Lý thuyết dịch không chỉ bao gồm ngữ pháp, từ vựng mà còn các chiến lược dịch. SV thường lúng túng khi lựa chọn giữa dịch sát nghĩa và dịch ý, dẫn đến việc dịch thiếu tự nhiên hoặc sai lệch ý nghĩa. Thiếu KN phân tích văn bản nguồn và kiểm tra, chỉnh sửa khiến bản dịch dễ mắc lỗi hoặc thiếu mạch lạc, ảnh hưởng đến chất lượng bản dịch.

Thứ tư, khó khăn trong việc diễn đạt ý tưởng mạch lạc: Dịch không chỉ đơn thuần là chuyển đổi từ ngữ, mà còn phải đảm bảo rằng ý tưởng được truyền đạt một cách mạch lạc và rõ ràng. Nhiều SV gặp khó khăn khi diễn đạt lại ý tưởng trong ngôn ngữ đích mà vẫn giữ được ý nghĩa và giọng điệu ban đầu. Khi dịch câu văn dài và phức tạp, sinh viên có thể gặp khó khăn trong việc giữ mạch ý tưởng. Ví dụ, một câu tiếng Trung phức tạp với nhiều mệnh đề phụ có thể khiến bản dịch tiếng Việt trở nên rối rắm nếu không biết cách chia câu và sắp xếp lại thông tin hợp lý.

Cuối cùng là ảnh hưởng của thói quen tư duy bằng ngôn ngữ mẹ đẻ: Khi dịch, SV thường có xu hướng tư duy theo cách của ngôn ngữ mẹ đẻ, từ đó làm giảm tính tự nhiên và trôi chảy của bản dịch. Việc thoát khỏi lối suy nghĩ này và chuyển sang cách tư duy của ngôn ngữ đích là một thử thách lớn. Nhiều SV thường ảnh hưởng bởi ngôn ngữ mẹ đẻ nên khi dịch thường có xu hướng dịch theo trật tự ngữ pháp tiếng Việt trước mà quên mất trật tự ngữ pháp dịch của tiếng Trung.

Những khó khăn này yêu cầu SV cần có sự luyện tập thường xuyên và tiếp tục trau dồi kiến thức để

nâng cao khả năng dịch viết.

2.3. Giải pháp nâng cao năng lực dịch viết cho SV ngành Ngôn ngữ Trung Quốc

Năng lực dịch viết hai chiều Trung - Việt là KN quan trọng đối với SV ngành Ngôn ngữ Trung Quốc, trong bối cảnh thị trường lao động đòi hỏi chuyên môn cao. Để nâng cao năng lực này, cần các giải pháp toàn diện như cải thiện kiến thức ngôn ngữ, áp dụng PP giảng dạy hiệu quả, cung cấp tài liệu phong phú, sử dụng công nghệ hỗ trợ dịch thuật và tạo điều kiện thực hành trong môi trường thực tế.

a. Tăng cường nâng cao kiến thức ngôn ngữ và kiến thức văn hóa cho SV

Dịch viết yêu cầu SV vận dụng linh hoạt các KN ngôn ngữ như từ vựng, ngữ pháp và cú pháp. Quá trình này đòi hỏi SV phải thường xuyên tra cứu, học hỏi từ mới, cụm từ chuyên ngành và các cấu trúc ngữ pháp phức tạp, giúp họ mở rộng vốn từ và nâng cao khả năng diễn đạt tiếng Trung. Đồng thời, sinh viên cần nắm bắt ý nghĩa chính xác của văn bản gốc và truyền tải một cách rõ ràng, mạch lạc trong ngôn ngữ đích, đòi hỏi khả năng phân tích ngữ cảnh và tư duy logic.

Để nâng cao hiệu quả học ngôn ngữ, các trường cần xây dựng chương trình học kết hợp giữa lý thuyết và thực hành, tạo điều kiện cho SV rèn luyện các KN nghe, nói, đọc, viết. Ngoài ra, việc sử dụng công nghệ và các phương tiện học trực tuyến cũng hỗ trợ tốt cho quá trình học. Kiến thức về văn hóa Trung Quốc cũng đóng vai trò quan trọng, giúp SV hiểu sâu hơn về phong tục, lễ hội và giá trị xã hội. Tham gia các hoạt động văn hóa sẽ giúp SV phát triển toàn diện cả về ngôn ngữ lẫn văn hóa.

b. Tăng cường nâng cao kỹ năng dịch viết cho SV

Bên cạnh tăng cường nâng cao kiến thức ngôn ngữ như từ vựng ngữ pháp cho sinh viên thì tăng cường nâng cao kỹ năng dịch viết cho SV là việc hết sức cần thiết và quan trọng.

GV có thể giúp SV nắm vững các quy tắc dịch cơ bản, tăng cường giảng dạy cung cấp cho SV những kỹ năng cần thiết để nâng cao khả năng phân tích ngữ cảnh, để SV có thể dễ dàng hiểu được mục đích, đối tượng và văn phong của văn bản gốc thay vào việc chỉ tập trung xử lý dịch từ ngữ theo nghĩa đen, từ đó giúp SV đưa ra cách dịch phù hợp, chính xác và hay nhất. Điều này cũng giúp SV phát triển kỹ năng tư duy phản biện

Trong quá trình giảng dạy, GV cần hướng dẫn SV vận dụng PP phân tích đối chiếu giữa hai ngôn ngữ cũng như văn hóa của hai nước Việt – Trung, nhằm có được cách dịch chính xác nhất. PP này không chỉ giúp

người dịch đạt được độ chính xác cao mà còn đảm bảo rằng ý nghĩa, sắc thái và bối cảnh của bản gốc được truyền tải đầy đủ và rõ ràng trong bản dịch. So sánh đối chiếu giữa hai ngôn ngữ tạo ra sự mạch lạc và phù hợp hơn trong từng văn bản, từ đó nâng cao năng lực dịch viết cho SV.

c. Tăng cường cung cấp nguồn tài liệu dịch thuật đa dạng và phù hợp

Một trong những yếu tố quan trọng ảnh hưởng đến chất lượng đào tạo dịch thuật là tài liệu học tập. Hiện nay, tài liệu ở nhiều trường đại học, bao gồm Trường Đại học Hải Phòng, còn thiên về lý thuyết và chưa đa dạng về thể loại văn bản cũng như chủ đề. Điều này làm hạn chế sinh viên trong việc tiếp cận các văn bản thực tế mà họ có thể gặp trong công việc dịch thuật sau này. Do đó, việc cung cấp nguồn tài liệu dịch thuật phong phú và phù hợp là giải pháp quan trọng để nâng cao năng lực dịch viết cho sinh viên. Sinh viên cần được tiếp xúc với các loại văn bản từ nhiều lĩnh vực như kinh tế, chính trị, khoa học kỹ thuật, y học, và pháp luật để nắm bắt thuật ngữ chuyên môn và phong cách viết của từng lĩnh vực. Thêm vào đó, tài liệu văn hóa và văn học sẽ giúp sinh viên hiểu sâu hơn về sự khác biệt văn hóa giữa Trung Quốc và Việt Nam, từ đó cải thiện khả năng dịch và tránh sai sót liên quan đến yếu tố văn hóa trong bản dịch.

d. Ứng dụng công nghệ một cách hiệu quả vào giảng dạy và thực hành dịch thuật

Trong thời đại công nghệ phát triển, việc sử dụng công nghệ hỗ trợ dịch thuật là điều cần thiết. Các công cụ như Baidu 翻译, Google Dịch, và trí tuệ nhân tạo (AI) như ChatGPT ngày càng hỗ trợ mạnh mẽ cho dịch thuật, đặc biệt là dịch viết. Dù dịch máy không thể thay thế hoàn toàn người dịch, nhưng nó giúp tiết kiệm thời gian và cung cấp bản dịch tham khảo. Tuy nhiên, nhiều sinh viên vẫn sử dụng công nghệ một cách máy móc, chưa đánh giá tốt chất lượng bản dịch. Điều này đòi hỏi giảng viên phải hướng dẫn sinh viên cách sử dụng hiệu quả các công cụ này để tránh lỗi sai phổ biến và đảm bảo tính chính xác trong bản dịch. Các buổi học chuyên sâu về công nghệ dịch thuật sẽ giúp sinh viên làm quen với môi trường làm việc hiện đại và không bị lạc hậu trong nghề.

e. Tăng cường cơ hội thực hành dịch thực tế cho SV

Để SV có thể áp dụng được những kiến thức lý thuyết và công nghệ đã học vào thực tế, điều quan trọng là tạo ra nhiều cơ hội thực hành dịch thuật. Bên cạnh các kỳ thực tập thực tế trong chương trình đào tạo, thi cũng có rất nhiều cơ hội thực hành dịch thực tế dành cho SV.

Đơn vị đào tạo có thể tổ chức thêm các buổi thực hành dịch cho sinh viên: Các buổi thực hành dịch thuật thường xuyên với các văn bản đa dạng sẽ giúp sinh viên nâng cao kỹ năng dịch viết của mình. Những buổi thực hành này có thể được tổ chức dưới dạng các dự án nhóm, giúp sinh viên có cơ hội trao đổi và học hỏi từ bạn bè cũng như giảng viên. Bên cạnh đó, việc đánh giá bản dịch theo tiêu chuẩn chuyên nghiệp cũng cần được thực hiện, để sinh viên nhận thức rõ hơn về các yêu cầu thực tế trong công việc dịch thuật.

g. Thường xuyên đánh giá năng lực dịch và thu thập phản hồi từ sinh viên

Việc đánh giá hiệu quả của các giải pháp được đưa ra là một bước quan trọng trong quá trình nâng cao năng lực dịch viết cho sinh viên. Các phương pháp đánh giá cần được thực hiện một cách liên tục và linh hoạt, nhằm đảm bảo rằng các giải pháp đề xuất thực sự mang lại hiệu quả. Giảng viên cần thực hiện các bài kiểm tra thường xuyên để đánh giá sự tiến bộ của sinh viên trong kỹ năng dịch viết. Kết quả của các bài kiểm tra này sẽ là cơ sở để điều chỉnh và cải thiện phương pháp giảng dạy. Bên cạnh đó, việc thu thập phản hồi từ sinh viên cũng là một trong những biện pháp hay. Giảng viên cần khuyến khích sinh viên đưa ra phản hồi về quá trình học tập và các phương pháp giảng dạy, từ đó nhà trường có thể thực hiện các điều chỉnh cần thiết để nâng cao chất lượng đào tạo.

3. Kết luận

Nâng cao năng lực dịch viết cho SV ngành Ngôn ngữ Trung Quốc là một nhiệm vụ quan trọng và đòi hỏi sự đầu tư cả về thời gian và nguồn lực. Bằng cách cải tiến chương trình giảng dạy, phát triển KN ngôn ngữ, sử dụng công nghệ hỗ trợ, nâng cao nhận thức văn hóa và liên tục đánh giá hiệu quả, chúng ta có thể đảm bảo rằng SV sẽ được trang bị đầy đủ kiến thức và KN cần thiết để thành công trong lĩnh vực dịch thuật. Những giải pháp này không chỉ giúp SV tự tin hơn trong công việc dịch thuật mà còn mở ra nhiều cơ hội nghề nghiệp trong tương lai.

Tài liệu tham khảo

1. Trần Thị Thanh Liêm (2008), Rèn luyện kỹ năng dịch thuật Việt- Hoa, NXB Văn hóa- Thông tin
2. 丛国胜、谭志词、祁广谋 (2004), 《越汉翻译教程》, 军事谊文出版社。
3. 戴剑焱 (2007), 《专业翻译实战速成》, 上海交通大学出版社
4. 江海燕 (2013), 《越南语翻译教学策略》, 考试周刊。
5. 梁远、温日豪 (2017), 《实用汉越互译技巧》, 世界图书出版公司。